

Atatürk Dönemi'nde Türk dış politikasının temel hedefi, Lozan Antlaşması'nda çözilemeyen sorunları ulusal çıkarlar doğrultusunda çözmek ve tam bağımsızlığı sağlamaktır. Lozan, Türkiye'nin bağımsızlığını ve eşit statüsünü tescilledi. 1923-1930 arasında Musul, yabancı okullar, nüfus mübadelesi ve Osmanlı borçları gibi sorunlar çözüldü. 1930-1938'de ise Almanya ve İtalya'nın yayılmacı politikalarına karşı barışçıl ve akılcı bir politika izlendi. Türkiye, uluslararası barış kuruluşlarına katılarak istikrarı korumaya çalıştı ve Batı ile ilişkilerini yeniden düzenledi.

Yabancı Okullar Sorunu

- » Osmanlı'nın verdiği ayrıcalıklardan yararlanan yabancı devletler Osmanlı topraklarında birçok okul açmıştı.
- » Bu okullarda devletin yeterince denetim hakkı yoktu.
- » Bunu değerlendiren yabancı devletler, eğitimden çok misyonerlik gibi zararlı faaliyetler gerçekleştiriyordu.
- » Bu durum azınlıkların isyan etmeleri, toplum içinde kültür farklılıklarının oluşması gibi birçok sorunu beraberinde getirmiştir.

Görsel 1: Merzifon Amerikan Koleji

Lozan'da Yabancı Okullar Sorunu

Yabancı okullar, Türk Hükûmeti'nin koyacağı kurallara uymaları şartıyla faaliyetlerine devam edebilecekler.

- » Lozan'dan sonra yabancı okullarla ilgili yasal düzenlemeler yapıldı.
- » "Tevhid-i Tedrisat Kanunu" çıkarılarak yabancı okulların ayrıcalıklarına son verildi ve bu okullar Millî Eğitim Bakanlığına bağlandı.
- » 1926 yılında hazırlanan Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun ile yabancı okulların faaliyetleri yeniden düzenlendi.
- » Yabancı okullar Türk öğretmenler tarafından Türkçe okutulmak üzere tarih ve coğrafya dersleri ile donatıldı.
- » Ayrıca tüm yabancı okulların Türk müfettişler tarafından denetlenmesi kararlaştırıldı.
- » Yabancı okullar meselesi, tüm tepkilere rağmen Milletler Cemiyeti'ne taşınmadı. Konu bir iç mesele olarak değerlendirilmiş ve diğer devletlerin müdahalesinin önüne geçilmiştir.

NOT

Bu konu en çok Fransa ile aramızda sorun olmuştur.

Dış Borçlar Sorunu

- » Osmanlı Devleti dış ülkelerden aldığı borçların faizini dahi ödeyemez hâle gelmiş ve iflas etmiştir.
- » Alacaklı devletler "Düyûn-ı Umûmiye" adıyla bir teşkilat kurup Osmanlı'nın bazı gelir kaynaklarına el koydular.

Lozan'da Dış Borçlar Konusu

Borçlar, Türkiye ile Osmanlı'dan ayrılan devletler arasında paylaştırılacak ve yirmi yıl içinde ödenecektir.

- » 1929 Dünya Ekonomik Krizi, Türkiye'nin ekonomisini olumsuz etkilemiş ve ödeme aksaklıkları yaşandı.
- » Türkiye ve Fransa arasında 1933 yılında borçlarla ilgili bir görüşme daha yapıldı ve bir antlaşma imzalandı.
- » Antlaşmadan sonra Türkiye'nin ödeyeceği borçların süresi uzatıldı.

Osmanlı'dan kalan dış borçların son taksiti 1954 yılında ödendi.

Musul Sorunu

- » Misakımillî toprağı olan Musul, Mondros'tan sonra İngilizler tarafından işgal edilmiştir.
- » Lozan'da Misakımillî sınırları içinde yer alan Musul'un, Türkiye'ye bırakılması gerektiğini savunan bu teklif kabul edilmemiştir.
- » Musul sorunu, Türkiye ile İngiltere arasında, 9 ay içinde yapılacak ikili görüşmelerle karara bağlanacak. Taraflar ortak bir karara varamazlarsa Milletler Cemiyetinin vereceği karar geçerli olacak.
- » Türkiye ile İngiltere arasında, 1924 yılında İstanbul'da başlayan görüşmelerden bir sonuç çıkmadı. Bunun üzerine konu İngilizler tarafından Milletler Cemiyetine götürüldü.
- » Milletler Cemiyetinin oluşturduğu komisyon Musul'un Irak'a bırakılmasına karar verse de Türkiye bunu kabul etmedi.
- » Ülkenin doğusunda çıkan bir isyan ile uğraşan Türkiye bu mesele ile ilgilenemedi. 5 Haziran 1926 tarihinde Ankara Antlaşması imzalandı.
- » Antlaşmayla Musul, İngiltere denetimindeki Irak'a bırakıldı. Günümüz Türkiye-Irak sınırı çizildi.

Görsel 2: 20. yy. başlarında Musul

Nüfus Mübadelesi Sorunu

- » Türkiye ile Yunanistan arasında, Lozan görüşmeleri devam ederken azınlık sorununu çözümüne yönelik "Türk ve Rum Nüfus Mübadelesine Dair Sözleşme" imzalandı.
- » Sözleşmeye göre, Anadolu'daki Rumlar ile Yunanistan'daki Türkler karşılıklı olarak yer değiştirilecek; İstanbul'daki Rumlar ile Batı Trakya'daki Türkler, bu mübadelenin dışında tutulacaktı.
- » Yunanistan, sözleşme şartlarına uymayarak Türkiye'de daha fazla Rum'un kalması için çalıştı.
- » Gerginliğin artması ile mübadele sorunu, Milletler Cemiyetinin kararıyla Lahey Adalet Divanı'nda görüşül- düyse de bundan bir sonuç çıkmadı.
- » İtalya'nın Akdeniz'e saldırgan bir politika takip etmesi, Türkiye ve Yunanistan'ı tedrigin etti. Bu durum karşısında iki devlet birbirine yaklaşmaya başladı. 10 Haziran 1930 tarihinde Ankara'da imzalanan antlaşma ile İstanbul'da yaşayan Rumlar ile Batı Trakya'da yaşayan Türkler mübadele dışında tutularak mübadele sorunu çözüldü.
- » Bu sorun için Milletler Cemiyetine başvurulması barışçı bir politika izlendiğinin kanıtıdır.

Görsel 3: Mübadele sırasında Türkiye'ye gelen Balkan göçmenleri

Balkan Antantı (9 Şubat 1934)

Harita 1: Balkan Antantı'na katılan devletler

20. yüzyılda Mussolini'nin İtalya'da, Hitler'in Almanya'da iktidara gelmesiyle Avrupa'da gerginlik arttı. Silahlanma yarışı yeniden başladı ve Milletler Cemiyeti savaşı önlemede yetersiz kaldı. Atatürk, Türkiye'nin güvenliği için ittifaklar kurulması gerektiğini düşünerek Balkan devletleriyle iş birliğini geliştirdi. Bu kapsamda, 9 Şubat 1934'te Türkiye, Romanya, Yugoslavya ve Yunanistan arasında Balkan Antantı imzalandı.

Montrö Boğazlar Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)

Boğazlar, başkanı Türk olan Uluslararası Boğazlar Komisyonu tarafından yönetilecektir. Boğazların her iki yakasında askerden arındırılmış bölge bulunulacaktır.

- » Bu durum egemenlik haklarımıza aykırıydı. Ayrıca gelebilecek tüm saldırılara karşı boğazların güvenliği bulunmamaktaydı.
- » 1936 yılına kadar bu durum böyle süregeldi. Bu tarihlerde II. Dünya Savaşı çıkmak üzereydi. Özellikle Boğazlar Komisyonu'nda yer alan İtalya ve Japonya bu savaşın aktörlerindendi.
- » Türkiye bu durumda komisyonun boğazların güvenliğini sağlayamayacağını belirterek boğazların güvenliğini sağlamak için Milletler Cemiyetine başvurdu.
- » 1936 yılında İsviçre'nin Montrö şehrinde "Montrö Boğazlar Sözleşmesi" imzalandı.

Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ni İmzalayan Devletler:

Türkiye	Sovyet Rusya	Fransa	İngiltere
Yugoslavya	Japonya	Yunanistan	Romanya

Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile;

- » Boğazlar Komisyonu kaldırılarak boğazlar Türkiye'ye verilmiştir.
- » Türkiye boğazlarda asker bulundurabilme hakkını elde ederek kendi güvenliğini sağlamıştır.
- » Türkiye savaş tehlikesiyle karşılaşır veya savaşa girerse Boğazlar'ı kapatabilecekti.

- » Ticaret gemilerinin Boğazlar'dan geçişi serbest bırakıldı. Barış zamanında savaş ve uçak gemilerinin geçişi belli kurallara bağlandı.

Milletler Cemiyetine Giriş

- » I. Dünya Savaşı sonrasında dünya barışı için Milletler Cemiyeti kurulmuştu.
- » Bu cemiyetin amacı dünya barışını sağlamak olsa da çok geç İngiltere'nin isteklerini yerine getiren bir örgüte dönüşmüştü.
- » Musul sorununda cemiyetin İngiliz yanlısı ve taraflı bir politika izlemesi Türkiye'yi rahatsız etmişti.
- » Bu nedenle Türkiye uzun süre cemiyete üyelik başvurusunda bulunmadı.
- » Türkiye'nin sorunları çözerken barışçı bir dış politika izlemesi dünya devletlerinin takdirini toplamıştı.
- » 1932'de İspanya ve Yunanistan'ın daveti üzerine cemiyete üye oldu.

Milletler Cemiyetine Götürülen Sorunlar

- » Musul sorunu
- » Boğazlar
- » Nüfus mübadelesi
- » Hatay

Milletler Cemiyetine üye olmamız barışçı olduğumuzu gösterir.

Sadabat Paktı (8 Temmuz 1937)

Harita 2: Sadabat Paktı'na katılan devletler

1920'lerin sonunda İtalya'nın saldırgan politikaları ve Habeşistan'ı (Etiyopya) işgali, Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da güvenlik endişelerine yol açtı. Bu durum, Türkiye, İran, Irak ve Afganistan'ı ortak savunma önlemleri almak için harekete geçirdi. 8 Temmuz 1937'de Tahran'da Sadabat Paktı imzalandı. Bu antlaşma ile taraflar birbirlerinin iç işlerine karışmama ve sınırlara saygı gösterme taahhüdünde bulundu. Türkiye, batı ve doğu sınırlarını güvence altına alarak bölgesel güvenliğini sağladı ve komşularıyla ilişkilerini güçlendirdi.